

УДК 342.5

Зоріна Сергіївна КРАВЦОВА,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри конституційного права юридичного факультету

Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

КОНСТИТУЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Процес конституційної модернізації України спрямований, в першу чергу, на утвердження нашої держави як демократичної та правової, що передбачає обов'язкове врахування європейських правових традицій. Є необхідність вивчати і враховувати світові тенденції конституціоналізму, а саме: утвердження гуманізації у здійсненні державної політики; забезпечення реалізації принципу верховенства права; гармонізація законодавства в межах Європейського Союзу; тенденції формування «сильних» органів влади за загальнодержавному рівні та реалізація засад субсидіарності через децентралізацію публічної влади.

На сучасному етапі розвитку України важливого значення набуває процес інтеграції до європейської спільноти. Важливим аргументом служить підписана Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1]. В Угоді зафіксовано, що однією із цілей асоціації є «сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках...». Цими спільними цінностями визначено «повагу до демократичних принципів, верховенства права, доброго врядування, прав людини і основоположних свобод...». Все це підтверджує необхідність комплексних змін в процесі утвердження і зміцнення демократії, верховенства права, забезпечення благ та потреб людини, що становлять обов'язок публічної влади та основу сучасного конституціоналізму.

Погоджуємось із позицією А. Крусян, що необхідним є передусім конституційне реформування організації та функціонування публічної влади [2, с. 23].

Політико-правову суть державної влади виражає її суверенітет. «Суверенітет, – відзначав М. Палієнко, – не сама державна влада, але лише певна властивість її, через яку вона є вищою і незалежною правовою владою». Реалізація принципів єдиної суверенної влади здійснюється за допомогою діяльності системи органів державної влади в рамках єдиної конституційно-правової системи органів держави [3, с. 438]. Не дивлячись на те, що в конституційно-правовій науці єдність державної влади завжди визнавалася як аксіома, проте її практична реалізація сьогодні далека від ідеалу.

Саме питання організації та здійснення публічної влади ставало передумовою соціальних громадських повстань в Україні у 2004 та 2014 рр. Актуальним питанням залишається чітке впорядкування взаємовідносин між органами законодавчої, виконавчої, судової, президентської та контрольно-наглядовою влади. Система державної влади в Україні єдина, розмежовуються лише предмети компетенції і повноваження органів державної влади. Якщо таке розмежування не вкладається в конституційно-правові рамки за рахунок розширення компетенції суб'єктів, то єдність системи державної влади порушується. Єдність системи державної влади в державі не означає надцентралізацію і не зводиться лише до ієрархії і підпорядкованості. Кожен з органів державної влади діє самостійно в межах своєї компетенції. Самостійність суб'єктів в даному контексті означає значне збільшення кола реальних носіїв влади, розмежування їх повноважень, тобто створення системи, в якій кожен орган здійснює державні повноваження з певних питань, і лише вся система в своїй єдності реалізує державну владу в цілому.

Слід врахувати як власний історичний досвід, зарубіжну практику, так і висновки комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо збалансованості та взаємовпливу органів державної влади в процесі їх формування і призначення посадових осіб; форм та методів спільної діяльності; основ взаємоконтролю та їх відповідальності.

Спільне здійснення державновладних повноважень, окреслених конституційними рамками, є одним з важливих об'єднуючих чинників, згуртовує всі ланки системи державної

влади в єдине ціле. Концепція єдності системи державної влади повинна органічно поєднуватися з концепцією поділу влади. Єдина державна влада, як відомо, не виключає, а передбачає розгалужений механізм державних органів, за допомогою яких влада в різних формах впливає на різні сторони життя суспільства. Кожен орган державної влади здійснює лише свою функцію, але будь-яка з них є функцією по здійсненню єдиної державної влади.

Таким чином, система державної влади об'єднує окремі інститути, сприяє субсидіарності її рівнів, інтегруючи їх в цілях єдності. Ігнорування взаємозалежності, взаємоконтролю і взаємодоповнюваності гілок і рівнів державної влади неминує веде до збіднення державної влади як складного, системного суспільного явища. Незалежність та самостійність кожної з трьох гілок влади, і особливо законодавчої та виконавчої не повинні бути перешкодою для їх співробітництва. Більше того, ефективна влада не можлива без їх взаємозалежності та взаємодії.

Особливо гостро стоїть питання децентралізації публічної влади. Для її ефективного впровадження необхідно здійснити систему заходів, що забезпечать утвердження місцевого самоврядування, розвиток територіальних громад. Відстоюємо позицію, що мають бути реалізовані положення міжнародних актів, зокрема, ратифікованої Україною Європейської хартії місцевого самоврядування, яка закріплює положення, що повноваження місцевого самоврядування мають бути повними і виключними (п. 4 ст. 4 ЄХМС). За державою, в особі її виконавчих органів, зберігаються контрольно-наглядові повноваження.

На увагу заслуговує позиція В. Костицького, сучасна держава не може не бути правовою. Сьогодні держава, в якій не забезпечено розподіл влад, розглядається світовим співтовариством як анахронізм ХХІ століття, тоталітарна держава, влада хунти, феодальний пережиток і т.д. [4].

Аналіз тексту Конституції України дає підстави стверджувати, що в він передбачає існування та визначає конституційні засади діяльності державних органів, які не можуть бути віднесені до законодавчої, виконавчої та судової влади. Це інститут президентства, РНБО, Вища Рада правосуддя, прокуратура, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата тощо. Така недоопрацьованість моделі конституційного механізму влади є однією з причин політичних протистоянь та збоїв у роботі державного апарату: в основу моделювання державної влади у проекті Конституції України було закладено сформульований Джоном Локком та Шарлем Монтеск'є ще 270 років тому принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, принцип, який зараз не охоплює всіх функціональних гілок державного механізму.

Визнаючи реалізацію в Конституції України принципу поділу влади на сучасних теоретико-правових засадах, необхідно разом з тим відзначити низьку ефективність функціонування державної влади з точки зору утвердження й забезпечення прав і свобод громадян. Однією з істотних причин цього є те, що ідея балансу гілок влади не доповнюється юридичним формулюванням принципу взаємодії гілок влади, що не дає змогу забезпечити єдність влади та її реалізацію в інтересах суспільства. На сучасному етапі конституційних змін важливо знайти баланс між конституційними засадами та спроможністю на практиці забезпечити реалізації прав людини, створити умови для розвитку економіки та утвердження України на світовій арені.

Головною запорукою подальшої демократизації суспільних відносин є реальне перетворення Конституції України на об'єктивну правову основу всіх тих змін, що мають місце в Українській державі. Причому особливу увагу варто приділити проблемі забезпечення стабільності конституції та стабільно високого рівня поваги до неї в першу чергу з боку державних органів та політичних сил.

Список бібліографічних посилань

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнар. документ від 30.11.2015 № 984_011 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 06.10.2018).

2. Крусян А. Конституція України й новітні політико-правові перетворення. *Юридичний вісник*. 2016. № 3. С. 21–25

3. Палиенко Н. И. Суверенитет. Историческое развитие идеи суверенитета и ее правовое значение. Ярославль : тип. Губ. правл. 1903. 567 с.

4. Костицький В. В. Розподіл влади у правовій державі та соціально-нормативне закріплення ідеї свободи і демократії. *Соціологія права*. 2011. № 2. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39589/01-Kostickiy.pdf?sequence=1> (дата звернення: 06.10.2018).

Одержано 12.10.2018

УДК 343.343.6(477)

Ярослав Олександрович КУШНІР,

*ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби ім. Богдана Хмельницького,
викладач кафедри конституційного адміністративного та міжнародного права
Національної академії Державної прикордонної служби ім. Богдана Хмельницького*

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ В КОНТЕКСТІ СТ. 332-1 КК

Питання особливостей в'їзду та виїзду на територію України має значну історію. Протягом багатовікової історії нашої держави встановлювались правила, яких необхідно було дотримуватись під страхом понесення покарання.

Умовно інститут кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї науковці поділять на наступні періоди:

1) період становлення кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї й ототожнення досліджуваного протиправного діяння з перетинаннями державних кордонів (IX ст. – перша половина XVII ст.);

2) період нормативного закріплення кримінальної відповідальності за перетинання державних кордонів (друга половина XVII ст. – 1921 р.);

3) радянський період розвитку кримінальної відповідальності за перетинання державних кордонів (1922–2001 рр.);

4) сучасний період розвитку кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на територію України та виїзду з неї (2001 р. і донині) [1].

Однак, на нашу думку, у світлі подій останніх років, існує необхідність виокремити період після окупації окремих територій у країні, у зв'язку зі значною зміною суспільних відносин у сфері, що вивчається.

Так, під час обґрунтування своєї позиції, ми першочергово звернемося до нормативного регулювання. Отже правові відносини щодо в'їзду на тимчасово окуповану територію (далі по тексту – ТОТ) та виїзду з неї сьогодні регулюються значним колом нормативно-правових актів, серед яких: Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України особливого правового режиму на цій території» [2], «Про Державну прикордонну службу України» [4], «Про прикордонний контроль» [3], «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [6], «Про створення вільної економічної зони «Крим» [5], тощо.

Законом України від 15 квітня 2014 року «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [2] були внесені чергові зміни до КК України: ст. 332-1 встановлено кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на ТОТ та виїзду з неї.

Диспозиція ч. 1 ст. 332-1 КК звучить наступним чином: «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави». Дана стаття розташована у розділі XIV «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації».

Відповідно, видовим об'єктом даного злочину будуть суспільні відносини у сфері охорони державних кордонів, безпосереднім основним – суспільні відносини у сфері встановлення та підтримання порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, безпосереднім додатковим обов'язковим – суспільні відносини у сфері охорони національної безпеки.

Вбачається, що це неможна погодитися, що суспільна небезпека порушення порядку в'їзду на ТОТ України та виїзду з неї повинна полягати у заподіянні шкоди (або такої